

Murs i el món

dilluns, 09 novembre del 2009

Immanuel Wallerstein

Els murs són de nou d'actualitat i tornen a ser controvertits.

Murs en la frontera entre Estats Units i Mèxic, murs que circumden els assentaments israelians i encerclen Cisjordània. Aquests són murs que els responsables del poder promouen construir. Per ara fa 20 anys Ronald Reagan es va plantar en la Porta de Brandenburg a Berlín i va dir la famosa frase: "Senyor Gorbatsxov, derroqui aquest mur!".

Per què construïm murs? Bàsicament per dues raons: per a deixar gent fora o per a mantenir gent dintre. El comú és que els murs es construeixin a la vora de la jurisdicció pròpia (la jurisdicció d'una autoritat governamental, la jurisdicció de la propietat privada). Hi ha dues preguntes que han de fer-se respecte als murs. Són morals? Són efectius? Existeix un ampli i profund desacord quant a la resposta davant aquestes dues preguntes.

Comencem amb els murs dissenyats per a deixar a la gent fora.

Per què volem deixar-la fora? La resposta simple és: perquè tenim alguna cosa que pensem que altres persones volen i no volem compartir-la amb elles. Atès que les fronteres són meres línies en el sòl, són inherentment poroses. Una solució és construir un mur que faci difícil creuar la línia per a entrar en el país o en la propietat, i així protegir-la del que considerem una il·legal i il·legítima intrusió/entrada en el que considerem nostre.

En el cas del mur que Estats Units ha estat construït al llarg de la seva frontera amb Mèxic, es pretén que el mur dificulti que els mexicans i altres llatinoamericans entrin als Estats Units sense el permís específic (un visat). I, per descomptat, en la majoria dels casos, ells intenten entrar per a cercar feina tal vegada reunir-se amb la seva família. La justificació per al mur és que, si no hi hagués un sistema de visats, la immigració a un país ric seria torrencial i amenaçaria els nivells de vida del país al qual la gent migra. Un sistema de visats limita el nombre (i també, per descomptat, és una selecció dels tipus) de persones que poguessin entrar, i llavors els murs estan aquí per a impedir l'entrada dels forasters que no passen pel filtre de les vises.

A nivell individual, l'equivalent és la creació de les anomenades comunitats enreixades, en les quals els amos de propietats en alguna localitat creen murs per a deixar fora als estranys que no hi són convidats, i contracten forces policials privades que assegurin aquesta restricció. Les anomenem comunitats enreixades en els països rics. Però actualment, en moltes comunitats urbanes en els països del Sud, les persones que viuen en les cases més riques erigeixen murs particulars que impedeixen l'entrada als intrusos, murs que amb freqüència es reforcen amb filferro de pues, gossos de presa i, algunes vegades, policia privada.

És habitual que posin la justificació que les forces policiaques governamentals són inadequades per al treball de protegir d'atacs la propietat privada i les persones.

Ara fem un cop d'ull a l'altre motiu, mantenir a la gent dintre. Quan en 1961 la República Democràtica Alemanya va erigir el Mur de Berlín, la raó va ser política. Havia ocorregut un èxode constant de persones a la República Federal Alemanya a través del sistema del Metro de Berlín. Això avergonyia políticament a les autoritats de la República Democràtica Alemanya. Així que van construir un mur, un que es va mantenir en peus fins a 1989.

Quan Reagan va exigir que es derroqués el mur, estava expressant el dret de les persones a emigrar, a abandonar el lloc on estaven, per qualsevol raó que fos.

Aquest mur particular va caure. Quan va caure, les persones després dels murs (figurativament tots aquells que van viure sota els règims d'Europa centre-oriental i la Unió Soviètica) es van topar amb el fet que havien adquirit el dret d'emigrar, però no el dret d'immigrar. Per a immigrar, seguien requerint de visats. I fins a la data no és tan fàcil obtenir-les.

Algunes persones emigren legalment, però ara immigren il·legalment.

En el cas dels murs israelians, l'explicació oferta és que es construeixen per a reduir la capacitat dels palestins d'emprendre accions violentes en aquestes zones. Però aquests murs no es construeixen en la vora d'una jurisdicció. Es construeixen per a crear una jurisdicció. És una manera de crear fronteres de facto.

Així que retornem a les nostres dues preguntes. Són morals els murs? Són efectius? La moralitat dels murs construïts per a deixar a la gent fora ens condueix a la moralitat dels drets de propietat. I la moralitat dels drets de propietat és una qüestió de com va ser adquirida aquesta propietat. Els amos de la propietat al·leguen que va ser resultat del seu ardu treball, i els altres argumenten que va ser resultat del robatori, l'agressió i altres apropiacions il·legítimes (si no és que il·legals). No hi ha una resposta genèrica a aquesta qüestió i, en la pràctica, la resposta als casos particulars és el resultat de negociacions i acords polítics.

Per descomptat, hom pensaria que les persones compromeses amb les interminables virtuts del lliure comerç haurien de pensar que el moviment individual hauria d'estar governat pel mercat i no pels monopolis (la restricció de drets d'accés mitjançant un sistema de visats, per exemple). Però en la pràctica, pocs proponents del sistema de lliure comerç diuen mai això.

Al·leguen que els béns i el capital han de moure's amb llibertat, però tendeixen a no fer extensiu aquest principi de mercat al moviment de les persones.

I un podria pensar que les persones compromeses amb l'equitat social haurien d'estar en favor de compartir-la amb tots. Però en la pràctica, molts proponents de la igualtat social, especialment en els països rics, desitgen limitar l'equitat social a aquells que ja es troben en un país particular, i no obrir-la a tot el món. La consigna sembla ser: protegim els nostres drets, propietat i ocupacions, no els drets, la propietat i les ocupacions del món sencer.

Quant a l'efectivitat, a curt termini els murs són eficaços per a deixar fora a moltes persones (no a totes), i per a mantenir a moltes dintre (no a totes). A mig termini, els murs són políticament abrasius i magnifiquen la injustícia, i com a tal tendeixen a forçar negociacions posteriors. L'única cosa segura que pot dir-se dels murs és que certament no són amistosos ni solidaris, i no són un senyal de llibertat.

Article publicat el 3 de juny de 2006 al diari mexicà La Jornada. Traducció de La Fàbrica.